

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA ¹⁾

z dnia 22 kwietnia 2005 r.

w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki ²⁾

Na podstawie art. 222¹ § 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, z późn. zm. ³⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) klasyfikację i wykaz szkodliwych czynników biologicznych;
- 2) wykaz prac narażających pracowników na działanie czynników biologicznych;
- 3) szczegółowe warunki ochrony pracowników przed zagrożeniami spowodowanymi przez szkodliwe czynniki biologiczne, w tym rodzaje środków niezbędnych do zapewnienia ochrony zdrowia i życia pracowników narażonych na działanie tych czynników, zakres stosowania tych środków oraz warunki i sposób monitorowania stanu zdrowia narażonych pracowników;
- 4) sposób prowadzenia rejestru prac narażających pracowników na działanie szkodliwych czynników biologicznych i rejestru pracowników zatrudnionych przy tych pracach oraz sposób przechowywania i przekazywania tych rejestrów do podmiotów właściwych do rozpoznawania lub stwierdzania choroby zawodowej.

§ 2. 1. Szkodliwe czynniki biologiczne mogące być przyczyną zakażenia, alergii lub zatrucia obejmują:

- 1) drobnoustroje komórkowe, w tym zmodyfikowane genetycznie;
- 2) jednostki bezkomórkowe zdolne do replikacji lub przenoszenia materiału genetycznego, w tym zmodyfikowane genetycznie;
- 3) hodowle komórkowe;
- 4) pasożyty wewnętrzne człowieka.

2. Klasyfikacja i wykaz szkodliwych czynników biologicznych są określone w załączniku nr 1 do rozporządzenia.

§ 3. Wykaz prac narażających pracowników na działanie czynników biologicznych jest określony w załączniku nr 2 do rozporządzenia.

§ 4. 1. W celu ochrony pracowników przed zagrożeniami spowodowanymi przez szkodliwy czynnik biologiczny pracodawca jest obowiązany do stosowania, na warunkach określonych w rozporządzeniu, wszelkich dostępnych środków eliminujących narażenie lub ograniczających stopień tego narażenia, zwanych dalej „środkami zapobiegawczymi”.

2. Jeżeli pracownik jest zatrudniony w warunkach narażenia na działanie szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 1 zagrożenia, pracodawca stosuje środki zapobiegawcze określone w przepisach z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy.

3. Jeżeli w środowisku pracy występują mikroorganizmy genetycznie zmodyfikowane, co do których istnieje podejrzenie, że mogą wykazywać właściwości chorobotwórcze, pracodawca, w zakresie swojej właściwości, zapewnia warunki określone w przepisach ustawy z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233).

4. Jeżeli w środowisku pracy występują mikroorganizmy o nieustalonej przynależności gatunkowej, co do których istnieje podejrzenie, że mogą wykazywać właściwości chorobotwórcze, pracodawca, w zakresie swojej właściwości, zapewnia środki zapobiegawcze, przewidziane dla szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do najwyższej grupy zagrożenia.

§ 5. 1. Przed wyborem środka zapobiegawczego pracodawca dokonuje oceny ryzyka zawodowego, na jakie jest lub może być narażony pracownik, uwzględniając w szczególności:

1) klasyfikację i wykaz szkodliwych czynników biologicznych;

2) rodzaj, stopień oraz czas trwania narażenia na działanie szkodliwego czynnika biologicznego;

3) informację na temat:

a) potencjalnego działania alergizującego lub toksycznego szkodliwego czynnika biologicznego,

b) choroby, która może wystąpić w następstwie wykonywanej pracy,

c) stwierdzonej choroby, która ma bezpośredni związek z wykonywaną pracą;

4) wskazówki organów właściwej inspekcji sanitarnej. Państwowej Inspekcji Pracy oraz jednostek służby medycyny pracy.

2. W zakładach opieki zdrowotnej i zakładach leczniczych dla zwierząt pracodawca uwzględnia ponadto:

- 1) informację na temat potencjalnego występowania szkodliwego czynnika biologicznego u pacjenta lub zwierzęcia oraz w materiale i próbkach od nich pobranych;
- 2) zagrożenie ze strony szkodliwego czynnika biologicznego, o którym wiadomo, że jest obecny lub którego obecność jest podejrzewana u pacjenta lub u zwierzęcia oraz w materiałach i próbkach od nich pobranych;
- 3) ryzyko wynikające z rodzaju pracy.

§ 6. Ocena ryzyka, o której mowa w § 5, powinna być aktualizowana w szczególności w odniesieniu do zmian mających znaczenie dla zdrowia pracowników w miejscu pracy.

§ 7. Stosowanie środków zapobiegawczych nie zwalnia pracodawcy od obowiązku:

- 1) unikania stosowania szkodliwego czynnika biologicznego, jeżeli rodzaj prowadzonej działalności na to pozwala, poprzez jego zastąpienie innym czynnikiem biologicznym, który zgodnie z warunkami używania nie jest niebezpieczny lub jest mniej niebezpieczny dla zdrowia pracownika;
- 2) prowadzenia rejestru prac narażających pracowników na działanie szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 3 lub 4 zagrożenia, w formie elektronicznej lub księgi rejestrowej, uwzględniającego w szczególności informacje dotyczące:
 - a) liczby pracowników wykonujących te prace,
 - b) wykazu czynności, podczas których pracownik jest lub może być narażony na działanie szkodliwych czynników biologicznych,
 - c) imienia, nazwiska, stanowiska oraz telefonu kontaktowego pracodawcy lub osoby przez niego upoważnionej do nadzoru w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy;
- 3) ograniczania liczby pracowników narażonych lub potencjalnie narażonych na działanie szkodliwego czynnika biologicznego;
- 4) projektowania procesu pracy w sposób pozwalający na uniknięcie lub zminimalizowanie uwalniania się szkodliwego czynnika biologicznego w miejscu pracy;
- 5) zapewniania pracownikom środków ochrony zbiorowej lub w przypadku gdy w inny sposób nie można uniknąć narażenia, środków ochrony indywidualnej, odpowiednich do rodzaju i poziomu narażenia;
- 6) zapewniania pracownikom środków hermetyczności w celu zapobiegania i redukcji przypadkowego przeniesienia lub uwolnienia szkodliwego czynnika biologicznego;

7) stosowania znaku ostrzegającego przed zagrożeniem biologicznym, który jest określony w załączniku nr 3 do rozporządzenia, oraz innych znaków ostrzegawczych;

8) sporządzenia planu postępowania na wypadek awarii z udziałem szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 3 lub 4 zagrożenia;

9) przeprowadzania badań na obecność szkodliwego czynnika biologicznego, tam gdzie jest to konieczne i technicznie wykonalne, z wyłączeniem pierwotnie zamkniętej przestrzeni;

10) zapewniania warunków bezpiecznego zbierania, przechowywania oraz usuwania odpadów przez pracowników, z zastosowaniem bezpiecznych i oznakowanych pojemników;

11) stosowania procedur bezpiecznego postępowania ze szkodliwymi czynnikami biologicznymi;

12) zapewniania pracownikom systematycznego szkolenia;

13) poinformowania pracownika o badaniach lekarskich, z których pracownik może skorzystać po ustaniu narażenia;

14) prowadzenia rejestru pracowników narażonych na działanie szkodliwych czynników biologicznych zakwalifikowanych do grupy 3 lub 4 zagrożenia, w formie elektronicznej lub księgi rejestrowej, uwzględniając w szczególności informacje dotyczące:

a) rodzaju wykonywanej pracy,

b) stopnia zagrożenia spowodowanego działaniem szkodliwego czynnika biologicznego,

c) awarii i wypadków związanych z narażeniem na działanie szkodliwego czynnika biologicznego,

d) wyniku przeprowadzonej oceny ryzyka z podaniem nazwy szkodliwego czynnika biologicznego i grupy zagrożenia,

e) liczby pracowników narażonych na działanie szkodliwego czynnika biologicznego.

f) imienia, nazwiska, stanowiska oraz numeru telefonu kontaktowego osoby odpowiedzialnej u pracodawcy za bezpieczeństwo i higienę pracy oraz ochronę zdrowia pracowników;

15) informowania na wniosek pracownika lub jego przedstawiciela o:

a) liczbie pracowników narażonych,

b) osobie odpowiedzialnej za bezpieczeństwo i higienę pracy oraz ochronę zdrowia pracowników.

§ 8. 1. Informację dotyczącą użycia szkodliwego czynnika biologicznego w celach naukowo-badawczych, diagnostycznych lub przemysłowych pracodawca przekazuje właściwemu inspektorowi sanitarnemu:

- 1) co najmniej 30 dni przed dniem użycia po raz pierwszy szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 2-4 zagrożenia;
- 2) w każdym przypadku, gdy zachodzą istotne zmiany mające znaczenie dla bezpieczeństwa i zdrowia pracownika w miejscu pracy;
- 3) w ciągu 30 dni po zakończeniu działalności przez przedsiębiorstwo iub zakład;
- 4) niezwłocznie, w przypadku każdej awarii lub wypadku, które mogły spowodować uwolnienie się szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 2-4 zagrożenia.

2. Informacja, o której mowa w ust. 1, uwzględnia w szczególności:

- 1) nazwę i adres przedsiębiorstwa lub zakładu oraz rodzaj prowadzonej działalności;
- 2) komórkę organizacyjną lub stanowisko pracy, w którym występuje narażenie objęte zgłoszeniem;
- 3) imię, nazwisko, stanowisko służbowe oraz numer telefonu kontaktowego osoby odpowiedzialnej u pracodawcy za bezpieczeństwo i higienę pracy oraz ochronę zdrowia pracowników;
- 4) wynik przeprowadzonej oceny ryzyka zawodowego z podaniem nazwy szkodliwego czynnika biologicznego i grupy zagrożenia, rodzaju wykonywanej pracy i czasu narażenia;
- 5) przewidywane środki zapobiegawcze;
- 6) liczbę narażonych pracowników.

3. Laboratoria świadczące usługi diagnostyczne w odniesieniu do szkodliwych czynników biologicznych zakwalifikowanych do grupy 4 zagrożenia przekazują właściwemu inspektorowi sanitarnemu wyłącznie informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3.

§ 9. 1. Szkolenie, o którym mowa w § 7 pkt 12, obejmuje zagadnienia dotyczące:

- 1) potencjalnego zagrożenia dla zdrowia i życia pracowników spowodowanego działaniem szkodliwego czynnika biologicznego;
- 2) środków, które należy podjąć w celu zapobiegania zagrożeniom spowodowanym działaniem szkodliwego czynnika biologicznego;

- 3) wymagań higieniczno-sanitarnych;
- 4) wyposażenia i stosowania środków ochrony zbiorowej i indywidualnej;
- 5) działań, które pracownicy podejmują w razie występowania awarii lub wypadków, lub dla ich zapobiegania.

2. Szkolenie jest przeprowadzane w trybie określonym w przepisach w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

§ 10. 1. Rejestr, o którym mowa w § 7 pkt 14, pracodawca przechowuje przez okres nie krótszy niż 10 lat od dnia ustania narażenia, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W przypadku narażenia na szkodliwy czynnik biologiczny, który może być przyczyną choroby:

- 1) przewlekłej lub utajonej,
- 2) która, w świetle obecnej wiedzy, jest niemożliwa do zdiagnozowania do czasu rozwinięcia się choroby,
- 3) o wyjątkowo długim okresie wylegania,
- 4) o nawracającym charakterze w długim okresie pomimo leczenia,
- 5) mogącej powodować poważne, długookresowe powikłania

– rejestr przechowywany jest przez okres 40 lat od dnia ostatniego odnotowanego przypadku narażenia.

3. Pracownikowi lub przedstawicielowi pracownika udostępnia się informacje zawarte w rejestrze, o którym mowa w § 7 pkt 14:

- 1) w pełnym zakresie – w przypadku gdy informacja dotyczy tego pracownika;
- 2) w zakresie ograniczonym zapewniającym anonimowość osób, których informacja dotyczy – w przypadku gdy informacja dotyczy innych pracowników.

4. Dostęp do rejestru, o którym mowa w § 7 pkt 14, posiada właściwa jednostka organizacyjna służby medycyny pracy, właściwy inspektor sanitarny oraz właściwy inspektor pracy.

5. W przypadku likwidacji lub upadłości pracodawcy przekazuje on rejestr właściwemu ze względu na swoją siedzibę wojewódzkiemu ośrodkowi medycyny pracy oraz właściwemu inspektorowi sanitarnemu.

§ 11. 1. W ramach ochrony pracownika przed zagrożeniem spowodowanym przez szkodliwy czynnik biologiczny pracodawca jest ponadto obowiązany do:

- 1) zapewnienia pracownikowi bezpiecznych warunków spożywania posiłków i napojów w wydzielonych pomieszczeniach;
- 2) wyposażenia pracownika w odpowiednie środki ochrony indywidualnej i przechowywania ich w wyraźnie oznakowanym miejscu;
- 3) zapewnienia właściwych pomieszczeń, urządzeń higieniczno-sanitarnych, a także środków higieny osobistej oraz, jeżeli to konieczne, środków do odkażania skóry lub błon śluzowych;
- 4) stworzenia i stosowania procedur:
 - a) pobierania, transportu oraz przetwarzania próbek i materiałów pochodzenia ludzkiego lub zwierzęcego,
 - b) dezynfekcji,
 - c) umożliwiających bezpieczne usuwanie i postępowanie ze skażonymi odpadami;
- 5) zapewnienia bezpiecznych warunków odkażania, czyszczenia, a w razie konieczności niszczenia odzieży, środków ochrony indywidualnej i wyposażenia, które uległy skażeniu szkodliwym czynnikiem biologicznym;
- 6) dostarczenia pracownikowi aktualnych pisemnych instrukcji postępowania ze szkodliwym czynnikiem biologicznym;
- 7) niezwłocznego informowania wszystkich pracowników narażonych w wyniku awarii lub wypadku lub ich przedstawiciela o tym zdarzeniu, jeżeli mogło ono spowodować uwolnienie się szkodliwego czynnika biologicznego, a także o jego przyczynach oraz podjętych i proponowanych środkach mających na celu opanowanie sytuacji;
- 8) podjęcia natychmiastowych działań mających na celu likwidację przyczyn i skutków zaistniałej awarii lub wypadku;
- 9) zgłaszania awarii lub wypadku związanego z uwolnieniem się szkodliwego czynnika biologicznego, w zależności od jego rodzaju, do właściwych jednostek służby medycyny pracy oraz właściwego inspektora sanitarnego.

2. Instrukcje, o których mowa w ust. 1 pkt 6, obejmują także procedurę postępowania ze szkodliwym czynnikiem biologicznym w razie:

- 1) awarii lub wypadku związanych z uwolnieniem się szkodliwego czynnika biologicznego;
- 2) narażenia na szkodliwy czynnik biologiczny zakwalifikowany do grupy 3 lub 4 zagrożenia.

§ 12. 1. W laboratoriach, w tym w laboratoriach diagnostycznych, oraz w pomieszczeniach dla zwierząt laboratoryjnych, które zostały celowo zainfekowane szkodliwymi czynnikami biologicznymi zakwalifikowanymi do grupy 2-4 zagrożenia lub które są podejrzane o zainfekowanie takimi czynnikami, do celów badawczych, rozwoju, edukacji lub diagnostyki, po przeprowadzeniu oceny narażenia oraz ustaleniu stopnia hermetyczności wymaganego dla poszczególnych szkodliwych czynników biologicznych, przyjmuje się odpowiednie środki hermetyczności.

2. W miejscach wymienionych w ust. 1 czynności związane z narażeniem na szkodliwe czynniki biologiczne są prowadzone na stanowiskach pracy do tego wyznaczonych odpowiadających przynajmniej:

1) 2. stopniowi hermetyczności, dla szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 2 zagrożenia;

2) 3. stopniowi hermetyczności, dla szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 3 zagrożenia;

3) 4. stopniowi hermetyczności, dla szkodliwego czynnika biologicznego zakwalifikowanego do grupy 4 zagrożenia.

3. Jeżeli w miejscach wymienionych w ust. 1 prowadzone są prace z materiałami, w odniesieniu do których istnieje niepewność co do obecności szkodliwych czynników biologicznych mogących wywoływać choroby u ludzi, a których celem nie jest prowadzenie badań nad tymi czynnikami, w tym prowadzenie hodowli lub ich gromadzenie, stosuje się 2. stopień hermetyczności, a stopnie hermetyczności 3. lub 4. wtedy, gdy zachodzi taka konieczność.

4. W pomieszczeniach izolacyjnych, w których przebywają ludzie lub zwierzęta zakażeni lub podejrzani o zakażenie szkodliwym czynnikiem biologicznym zakwalifikowanym do grupy 3 lub 4 zagrożenia, stosuje się środki hermetyczności.

5. Środki hermetyczności i stopnie hermetyczności dla laboratoriów, zwierzętami, pomieszczeń izolacyjnych dla ludzi i zwierząt są określone w załączniku nr 4 do rozporządzenia.

§ 13. 1. Do procesów przemysłowych, w trakcie których stosowane są szkodliwe czynniki biologiczne zakwalifikowane do grupy 2-4 zagrożenia, stosuje się odpowiednio § 12 ust. 2, z uwzględnieniem stopni hermetyczności i środków hermetyczności.

2. Właściwy inspektor sanitarny oraz właściwy inspektor pracy, na podstawie oceny ryzyka związanego z wykorzystaniem szkodliwych czynników biologicznych zakwalifikowanych do grupy 2-4 zagrożenia, mogą nakazać stosowanie odpowiednich środków hermetyczności w wykorzystaniu przemysłowym szkodliwych czynników biologicznych.

3. Środki hermetyczności i stopnie hermetyczności dla procesów przemysłowych określa załącznik nr 5 do rozporządzenia.

§ 14. Jeżeli w wyniku analiz nie jest możliwe przeprowadzenie rozstrzygającej oceny szkodliwości czynnika biologicznego i zachodzi podejrzenie, że zastosowanie danego czynnika może stanowić poważne zagrożenie dla zdrowia pracowników, prace i procesy określone w § 12 i § 13 są prowadzone wyłącznie na stanowiskach pracy, gdzie zapewniony jest przynajmniej 3. stopień hermetyczności.

§ 15. 1. W przypadku rozpoznania u pracownika choroby, która może być skutkiem narażenia na działanie szkodliwego czynnika biologicznego, do obowiązków pracodawcy należy:

- 1) poinformowanie właściwego inspektora sanitarnego o zaistniałym przypadku zachorowania;
- 2) zapewnienie pozostałym pracownikom narażonym na działanie szkodliwego czynnika biologicznego, w takim stopniu jak choremu pracownikowi, możliwości przeprowadzenia badań lekarskich;
- 3) przeprowadzenie ponownej oceny ryzyka na stanowisku pracy;
- 4) eliminacja powstałego zagrożenia.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również, gdy nastąpił zgon pracownika, wywołany działaniem szkodliwego czynnika biologicznego w miejscu pracy.

§ 16. 1. W przypadku wystąpienia lub możliwości wystąpienia w środowisku pracy szkodliwego czynnika biologicznego, przeciw któremu jest dostępna szczepionka, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 września 2001 r. o chorobach zakaźnych i zakażeniach (Dz. U. Nr 126, poz. 1384, z późn. zm.⁵⁾).

2. Pracodawca zleca wykonywanie prac związanych z narażeniem na kontakt ze szkodliwym czynnikiem biologicznym zakwalifikowanym do grupy 3 lub 4 zagrożenia pracownikom właściwie zabezpieczonym, w tym uodpornionym przy użyciu dostępnych szczepionek.

§ 17. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Zdrowia: M. Balicki

Załączniki do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. (poz. 716)

Załącznik 1

KLASYFIKACJA SZKODLIWYCH CZYNNIKÓW BIOLOGICZNYCH

Załącznik 2

WYKAZ PRAC NARAŻAJĄCYCH PRACOWNIKÓW NA DZIAŁANIE CZYNNIKÓW BIOLOGICZNYCH

Załącznik 3

WZÓR ZNAKU OSTRZEGAJĄCEGO PRZED ZAGROŻENIEM BIOLOGICZNYM

Załącznik 4

ŚRODKI HERMETYCZNOŚCI I STOPNIE HERMETYCZNOŚCI DLA LABORATORIÓW, ZWIERZĘTARNI, POMIESZCZEŃ IZOLACYJNYCH DLA LUDZI I ZWIERZĄT

Załącznik 5

ŚRODKI HERMETYCZNOŚCI I STOPNIE HERMETYCZNOŚCI W PROCESACH PRZEMYSŁOWYCH

¹⁾ Minister Zdrowia kieruje działem administracji rządowej – zdrowie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Zdrowia (Dz. U. Nr 134, poz. 1439).

²⁾ Przepisy niniejszego rozporządzenia wdrażają postanowienia dyrektywy 2000/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 września 2000 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie czynników biologicznych w miejscu pracy (siódma dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) (Dz. Urz. WE I 262 z 17.10.2000, str. 21; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 5, t. 4, str. 48).

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 113, poz. 717, z 1999 r. Nr 99, poz. 1152, z 2000 r. Nr 19, poz. 239, Nr 43, poz. 489, Nr 107, poz. 1127 i Nr 120, poz. 1268, z 2001 r. Nr 11, poz. 84, Nr 28, poz. 301, Nr 52, poz. 538, Nr 99, poz. 1075, Nr 111, poz. 1194, Nr 123, poz. 1354, Nr 128, poz. 1405 i Nr 154, poz. 1805, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 135, poz. 1146, Nr 196, poz. 1660, Nr 199, poz. 1673 i Nr 200, poz. 1679, z 2003 r. Nr 166, poz. 1608 i Nr 213, poz. 2081, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 240, poz. 2407 oraz z 2005 r. Nr 10, poz. 71 i Nr 68, poz. 610.

Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 25, poz. 253 i Nr 41, poz. 365, z 2003 r. Nr 130, poz. 1187 oraz z 2004 r. Nr 96, poz. 959.

⁵⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2003 r. Nr 45, poz. 391 i Nr 199, poz. 1938 oraz z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 173, poz. 1808 i Nr 210, poz. 2135.

